

Wyrok z dnia 3 czerwca 1998 r.

I PKN 168/98

Wniosek nauczyciela o przeniesienie w stan nieczynny jest szczególnym oświadczeniem woli dokonywanym w ramach stosunku pracy, do którego na podstawie art. 84 i art. 88 KC w związku z art. 300 KP i art. 91c Karty Nauczyciela ma zastosowanie reguła przewidująca możliwość uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia złożonego pod wpływem błędu.

Przewodniczący SSN: Andrzej Kijowski, Sędziowie SN: Adam Józefowicz, Walerian Sanetra (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 3 czerwca 1998 r. sprawy z powództwa Danuty M. przeciwko Szkole Podstawowej [...] w L. o przywrócenie do pracy, na skutek kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie z dnia 21 listopada 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Pozwana Szkoła Podstawowa [...] w L. wniosła kasację od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie z dnia 21 listopada 1997 r. [...], którym Sąd ten zmienił wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Sanoku z dnia 4 września 1997 r. [...], przywracając powódkę Danutę M. do pracy w pozwanej Szkole.

Powódka domagała się przywrócenia do czynnych obowiązków wychowawcy w świetlicy Szkoły Podstawowej [...] L. zarzucając, iż decyzja dyrektora tej Szkoły (z dnia 30 czerwca 1996 r.) w kwestii przeniesienia jej w stan nieczynny była nieuzasadniona. Zdaniem powódki przy uwzględnieniu jej siedemnastoletniego stażu pracy zawodowej, posiadanych kwalifikacji pedagogicznych, statusu nauczyciela mianowanego oraz trudnej sytuacji rodzinnej, nie było podstaw do dokonania zmiany jej

dotychczasowej pracy. Jej zdaniem u podstaw krzywdzącej ją decyzji leżało przy tym niedocenienie wkładu jej pracy w prowadzeniu zajęć świetlicowych oraz „wyraźne szykanowanie jej osoby, po to aby w jej miejsce zatrudnić innego pracownika”.

Strona pozwana podniosła, iż zatwierdzony przez Zarząd Miasta i Gminy w L. plan organizacji Szkoły na rok szkolny 1996/97 spowodował zmniejszenie etatów nauczycielskich do 42. Zostało to spowodowane zmniejszeniem liczby oddziałów szkolnych i przejściem szkoły na jednozmianowy system pracy. W tych okolicznościach nie istniała potrzeba zatrudnienia powódki w świetlicy szkolnej, wobec czego podjęte zostały działania zmierzające do rozwiązania z nią umowy o pracę. Do tego rozwiązania jednakże nie doszło, gdyż propozycja Szkoły przeniesienia jej w stan nieczynny została przez nią przyjęta (pismo z dnia 4 czerwca 1996 r.). Przeniesienie powódki w stan nieczynny (na okres od 1 września 1996 r. do 28 lutego 1997 r.), na podstawie art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz. U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357 ze zm.), nastąpiło w piśmie pozwanej Szkoły z dnia 4 czerwca 1996 r., co zdaniem pozwanej Szkoły, czyni żądanie pozwu całkowicie bezzasadnym.

Sąd Pracy w Sanoku wyrokiem z dnia 12 lipca 1996 r. oddalił powództwo Danuty M. Ustalił on w szczególności, iż od 1 września 1988 r. powódka była zatrudniona w Szkole Podstawowej [...] w L. na stanowisku wychowawcy w świetlicy szkolnej. Status nauczyciela mianowanego uzyskała z dniem 1 września 1989 r. Spadek liczby dzieci, a tym samym zmniejszenie oddziałów w roku szkolnym 1996/97, spowodowały konieczność reorganizacji świetlicy szkolnej. Powódka po powrocie ze zwolnienia chorobowego w dniu 3 czerwca 1996 r. otrzymała pisemną propozycję przejścia w stan nieczynny. Ponieważ taki wniosek złożyła w dniu następnym, został on uwzględniony (przeniesiono ją w stan nieczynny na okres od 1 września 1996 r. do 26 lutego 1997 r.). Zmniejszenie liczby dzieci i oddziałów szkolnych w pozwanej Szkole spowodowało ograniczenie stanu zatrudnienia z 48 do 42 etatów (zaaprobowane przez Zarząd Miasta i Gminy w L.). Zatwierdzony przez organ samorządowy plan organizacyjny pozwanej Szkoły na rok szkolny 1996/1997 zakładał dwuosobową obsadę świetlicy (kierownik i jeden wychowawca). Zdaniem Sądu Pracy złożenie przez powódkę wniosku o przeniesienie w stan nieczynny i jego uwzględnienie przez dyrekcję Szkoły przekreśliło zasadność jej roszczenia. W ocenie Sądu dyrektor pozwanej Szkoły nie naruszył żadnego przepisu Karty Nauczyciela i wobec tego Sąd ten oddalił powództwo. W następstwie apelacji powódki Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie wyrokiem z dnia 25 października 1996 r. uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Pracy w Sanoku. Sąd Pracy po ponownym rozpoznaniu sprawy wyrokiem z dnia 4 września 1997 r. ponownie oddalił powództwo. Podstawą takiego rozstrzygnięcia było ustalenie, iż strona pozwana w dniu 3 czerwca 1996 r. zaproponowała powódce przeniesienie w stan nieczynny od dnia 1 września 1996 r. do 23 lutego 1997 r., a powódka świadoma zaproponowanego jej przejścia w stan nieczynny, pismem z dnia 4 czerwca 1996 r. przyjęła tę propozycję bez jakiegokolwiek nacisku, będąc doskonale zorientowana o konsekwencjach swojej decyzji. Z zawartych w tym piśmie Szkoły informacji wynika, że powódka choć nie знаła liczby likwidowanych etatów wychowawców w świetlicy i nie miała wglądu w projekt organizacyjny świetlicy szkolnej, bez zastrzeżeń przyjęła propozycję przeniesienia w stan nieczynny. Zdaniem Sądu pierwszej instancji likwidacja etatów w świetlicy szkolnej stanowiła podstawę rozwiązania z nauczycielami tam pracującymi stosunku pracy w trybie art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela. Zatrudnienie na pozostającym w świetlicy etacie wychowawcy innego pracownika w miejsce trzech innych (w tym powódki), którzy zostali zwolnieni, mieściło się w kompetencjach dyrektora Szkoły, gdyż ponosi on pełną odpowiedzialność za działanie Szkoły. Rozpoznając kolejną apelację powódki Sąd drugiej instancji uznał, że zaskarżonego wyroku nie można uznać za trafny zarówno z uwagi na treść art. 20 Karty Nauczyciela przed jego nowelizacją, jak i po nowelizacji dokonanej w dniu 14 czerwca 1996 r. ustawą o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 37, poz. 396). Oświadczenie woli powódki, w którym wyraża ona zgodę na propozycję przejścia w stan nieczynny (złożone w dniu 3 czerwca 1996 r.), należy uznać za dotkniętę wadą w postaci błędu istotnego w rozumieniu art. 84 § 1 KC. Należy przyjąć, iż powódka nie złożyłaby oświadczenia woli tej treści, gdyby wiedziała, że informacje zawarte w piśmie dyrektora szkoły z dnia 3 czerwca 1996 r. są nieprawdziwe. O tym, że były one nieprawdziwe świadczy fakt, iż Zarząd Miasta i Gminy w L. w dniu 15 maja 1996 r. zatwierdził plan organizacji szkoły przewidujący pozostawienie w świetlicy jednego etatu wychowawcy i etatu kierownika świetlicy, zaś likwidowane dwa etaty związane były z dwiema wychowawczyniami, z którymi wcześniej stosunek pracy został rozwiązany. Oznacza to, iż na dzień 3 czerwca 1996 r. nie miały miejsca żadne zmiany organizacyjne w świetlicy, które mogłyby powodować rozwiązanie stosunku pracy z powódką. Pozew powódki i jej pismo procesowe z dnia 10 października 1997 r. należy więc uznać za skuteczne oświadczenie skierowane do pozwa-

nego o uchyleniu się od skutków prawnych wadliwego oświadczenia woli w rozumieniu art. 88 § 1 i 2 KC.

Z dniem 14 czerwca 1996 r. zmieniony został między innymi przepis art. 20 Karty Nauczyciela. Z mocy art. 8 ustawy nowelizacyjnej w sprawach wszczętych, a nie zakończonych do dnia wejścia w życie ustawy, stosuje się przepis tej (nowej) ustawy. Według Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych również zmieniony art. 20 Karty Nauczyciela w stanie faktycznym sprawy nie pozwoliłby na przeniesienie - już bez zgody nauczyciela - w stan nieczynny, ani też na rozwiązanie na jego wniosek stosunku pracy, a to dlatego, że po pierwsze, przeniesienie w stan nieczynny musiałoby być powiązane ze zmianami organizacyjnymi uniemożliwiającymi dalsze zatrudnienie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć; w rozpoznawanej sprawie taka sytuacja nie ma zaś miejsca, gdyż powódka w dniu 3 czerwca 1996 r. zajmowała etat przewidziany w planie organizacji szkoły oraz, po drugie, rozwiązanie stosunku pracy na wniosek nauczyciela nie miało miejsca, gdyż powódka takiego wniosku nie składała; nie można uznać za taki wniosek zgody na przejście w stan nieczynny, która przy tym wyrażona została pod wpływem błędu.

W kasacji postawiony został zaskarżonemu wyrokowi zarzut naruszenia art. 84 i 88 KC przez przyjęcie, iż powódka składając oświadczenie woli działała pod wpływem błędu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie zasługuje na uwzględnienie. Zarzuca się w niej naruszenie w zaskarżonym wyroku art. 84 i 88 KC., ale w istocie - co wynika zwłaszcza z jej uzasadnienia - jej podstawą nie jest zarzut, iż przy prawidłowo ustalonym stanie faktycznym sprawy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych niewłaściwie zastosował te przepisy lecz, że mylnie ocenił fakty i z tego właśnie powodu bezpodstawnie sięgnął do przepisów art. 84 i 88 KC. W uzasadnieniu kasacji podnosi się bowiem, że powódka wiedziała - inaczej niż przyjął to Sąd w zaskarżonym wyroku - ile osób spośród tych, które zatrudnione były w świetlicy, ma być zwolnionych. Podnosi się ponadto, że Sąd nie powołał w charakterze świadka Ewy W. (mimo złożenia stosownego wniosku przez stronę pozwaną) oraz że postępowanie dowodowe „nie wykazało, aby pozwana w jakikolwiek sposób wywierała presję na powódkę w celu złożenia odpowiedniej treści oświadczenia, ani też żeby pozwana swoim postępowaniem doprowadziła po-

wódkę do złożenia oświadczenia dotkniętego wadą błędu”. Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych dokonał innych ustaleń faktycznych, niż te, które - według kasacji - odpowiadały rzeczywistości. W szczególności ustalił on, iż powódka nie wiedziała, że w chwili składania oświadczenia dotyczącego przejścia w stan spoczynku „nie miały miejsca żadne zmiany organizacyjne w świetlicy”, oraz że gdyby taką wiedzę miała, to oświadczenia takiego by nie złożyła. Tego drugiego twierdzenia kasacja nie podważa, natomiast jej wywody na temat tego, że powódka nie była przymuszana do składania oświadczenia o przejściu w stan nieczynny są bezprzedmiotowe, gdyż kategoria błędu nie może być mieszana z przypadkami działania pod przymusem (w warunkach wywierania presji).

Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach kasacji (art. 393¹¹ KPC). Granice te wyznaczają w szczególności podstawy kasacji, przez które należy rozumieć wskazane w niej konkretne przepisy prawa materialnego lub procesowego, - które zdaniem skarżącego zostały pogwałcone w zaskarżonym wyroku - oraz ich uzasadnienie (art. 393³ KPC). Ponieważ w kasacji nie ma zarzutu, iż zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem przepisów postępowania (które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy - art. 393¹ pkt 2 KPC), wobec tego analiza sprawy przez Sąd Najwyższy musiała się ograniczać jedynie do tego, czy doszło do naruszenia art. 84 i 88 KC, przy przyjęciu założenia, że stan faktyczny sprawy został w zaskarżonym wyroku ustalony w sposób prawidłowy. Innymi słowy podnoszone w uzasadnieniu kasacji zarzuty dotyczące błędów w ustaleniach faktycznych w ogóle nie mogły stać się przedmiotem badania w postępowaniu kasacyjnym. Przy przyjęciu zaś, iż podstawa faktyczna rozstrzygnięcia została ustalona w sposób prawidłowy zaskarżony wyrok musi zostać uznany za odpowiadający prawu. Powódka bowiem nie wiedziała, że w świetlicy, w której była zatrudniona w istocie nie doszło do żadnych dotyczących jej zmian organizacyjnych, powodem zaś wyrażenia przez nią zgody na przejście w stan spoczynku było przekonanie, że takie zmiany mają nastąpić. Znamienne jest przy tym, iż w kasacji nie sformułowano twierdzenia, że w istocie istniały przyczyny uzasadniające zwolnienie z pracy powódki na podstawie art. 20 Karty Nauczyciela. Jeżeli przyczyny takie nie istnieją, a nauczyciel o tym nie wie, pozostaje w błędnym przeświadczeniu, że mają one miejsce, to może się on uchylić od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli (wyrażonej zgody lub złożonego wniosku) niezależnie od tego, czy pracodawca wywierał na niego presję bądź też od tego, czy wprowadził go w błąd; wystarczy, że pracodawca o tym błędzie wiedział lub mógł go z łatwością

zauważyć (art. 84 § 1 KC). Z ustaleń Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wynika zaś, że strona pozwana nie tylko, że wiedziała o błędnym przeświadczeniu powódki co do istnienia zmian organizacyjnych, ale wręcz do powstania u niej takiego błędnego przeświadczenia świadomie doprowadziła, nie dostarczając jej pełnej informacji na temat przyszłego stanu zatrudnienia w świetlicy. Wyrażenie zgody (wniosek nauczyciela) na przejście w stan nieczynny (wniosek o rozwiązanie stosunku pracy) jest szczególnego rodzaju oświadczeniem woli, które na podstawie art. 84 i 88 KC w związku z art. 300 KP i art. 98c Karty Nauczyciela oceniane musi być także w aspekcie możliwego błędu przy jego składaniu. Nie jest to wprawdzie typowa czynność prawna, lecz nie ma podstaw, by wykluczać możliwość odpowiedniego stosowania do niej przepisów o wadach oświadczeń woli. Zgoda (wniosek) nauczyciela polega bowiem na wyrażeniu przez niego woli, które pociąga za sobą określony skutek prawny polegający na przekształceniu treści stosunku pracy nauczyciela zatrudnionego na podstawie mianowania; przekształcenie to sprowadza się do tego, iż nauczyciel przeniesiony zostaje w stan nieczynny. Tym samym - uwzględniając ustalony stan faktyczny sprawy - zastosowanie w zaskarżonym wyroku art. 84 i 88 KC było w pełni usprawiedliwione.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² KPC orzekł jak w sentencji.

=====